

ГЭМТ ХЭРЭГ БА УЛИРАЛ

А.Амарсайхан

ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн Эрүүгийн эрх зүй,
криминологийн тэнхимийн ахлах багш,
цагдаагийн дэд хурандаа

Оршил

Монгол орны газар нутаг гадаад далай тэнгисээс ихээхэн алслагдсан, Евразийн эх газрын төвд тал бүрээсээ өндөр уул нуруугаар хүрээлэгдсэн, далайн түвшнээс дунджаар километр хагас илүү өндөр өргөгдсөн зэргээс шалтгаалан эх газрын эрс тэс, хатуу ширүүн уур амьсгалтай. Монгол орны уур амьсгалын гол онцлог бол жилийн дөрвөн улирлын ялгаа ихтэй. Эдгээр улирлуудад гэмт хэргийн гаралт хэрхэн хувирч өөрчлөгддөг болонгэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг зөв тодорхойлсноор уг нийгмийн үзэгдлийн мөн чанарыг илэрүүлэх, түүнийг арилгах арга замыг олоход чухал ач холбогдолтой учир судалгаа, дүгнэлт хийж мөн гэмт хэргийн гаралтыг багасгах зорилгоор саналаа дэвшүүлэхийг зорилоо. Энэхүү судалгааны ажил нь гэмт хэргийн гаралтыг улирлын байдлаар авч үзсэнээрээ онцлогтой юм.

Түлхүүр үгс

Улирал, гэмт хэрэг, статистик, хүүхэд, согтууруулах ундаа

“Улирал ба гэмт хэрэг” судалгааг статистикийн судалгааны аргыг ашиглаж судалсан бөгөөд статистик нь нийгмийн үзэгдлийг судлах нэг чухал арга мөн. Статистикийн арга нь нийгмийн тодрхой үзэгдлийг судлах тэр тусмаа гэмт явдал, гэмт хэргийг судалхад үр дүнтэй арга юм.

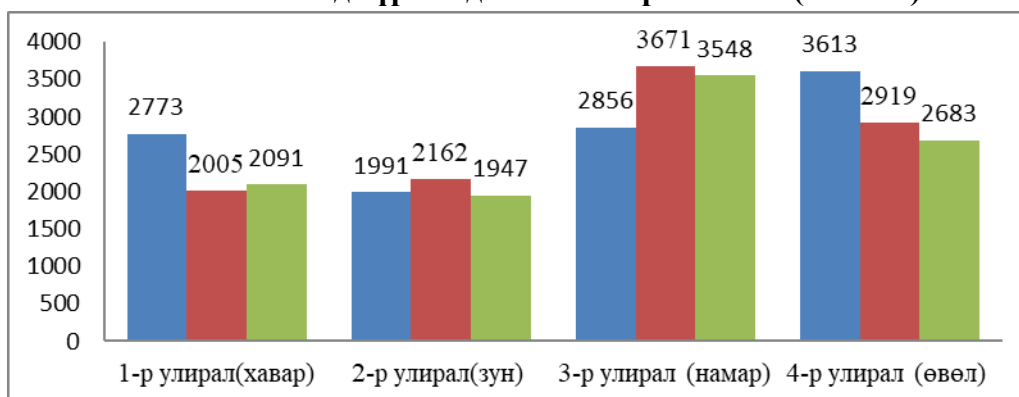
Статистик судалгаа нь 3 үе шатанд хуваагддаг.

1. Гэмт хэргийн гаралтыг тодорхойлсон тоон үзүүлэлтийн материалыг цуглуулах.
2. Гэмт хэргийн тоо бүртгэлийн анхны материалд судалгааны хүснэгт, маягт боловсруулах.
3. Статистик ба криминологи судалгааг хийхдээ статистик аргын үндсэн дээр эхний ээлжинд бүлэглэлт хийнэ. Бүлэглэлт нь статистик судалгааны үндсэн аргын нэг мөн. Бүлэглэлт нь гол төлөв нэг үзэгдлийг нөгөөгөөс нь тусгаарлаж тодорхой харуулдаг учир үзэгдлийн мөн чанарт дүгнэлт хийхэд дөхөм үзүүлдэг.

Монгол улс нь эрс тэс уур амьсгалтай, жилийн 4 улирал оршидоогоороо онцлоготой. Эдгээр улирлуудад гэмт хэргийн гаралт харилцан адилгүй хэлбэлзэлтэйгээр үйлдэгдэж бүртгэгдсээр байна. Гагцхүү ямар учир шалтгааны улмаас гэмт хэргийн гаралт улиралын байдлаар өөр өөр байгааг олж судлах нь цаашдаа гэмт хэргийн гаралтыг багасгахын тулд улиралын байдал тухай бүрт тохирсон гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах үйл ажиллагааг боловсруулахад дөхөм болох юм.

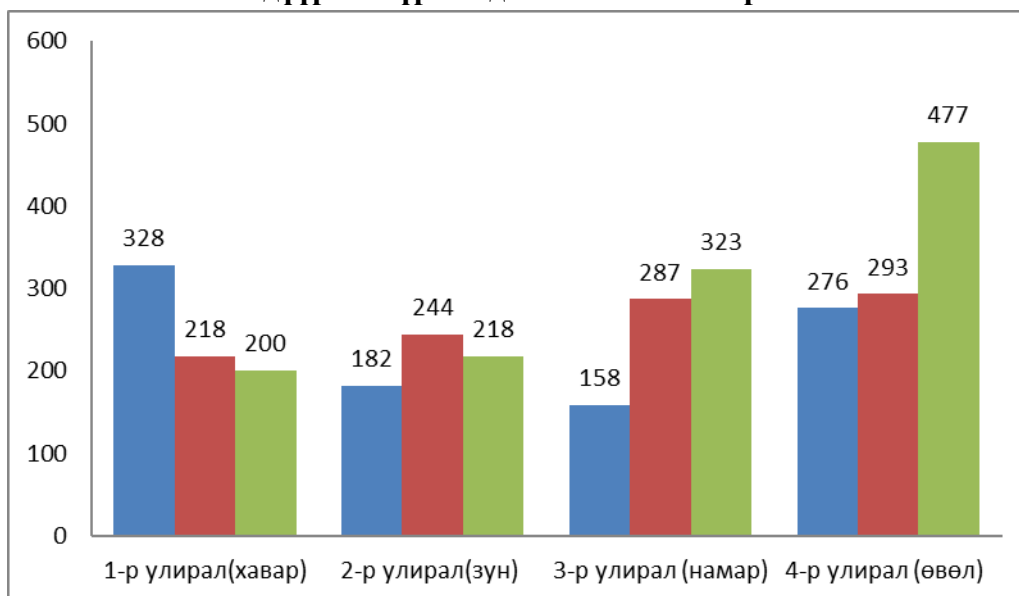
Энэхүү судалгааг хийхдээ Монгол улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн нийт гэмт хэргийн тоон мэдээллийг боловсруулж улиралын байдлаар буюу хавар(1-р улирал1-3 сар), зун(2-р улирал 4-6 сар), намар(3-р улирал 7-9 сар), өвөл(4-р улирал 10-12 сар)-уудад хувааж гэмт хэргийн гаралтын ялгааг авч үзсэн болно.

Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо (2017 он)¹

Нийслэл Улаанбаатар хотын хүн амын нягтаршил ихтэй дүүрэг болох Баянгол дүүргийн 2017 онд бүртгэгдсэн нийт гэмт хэргийн тоон статистик мэдээлэлийг авч үзвэл.

Баянгол дүүрэгт бүртгэгдсэн нийт гэмт хэрэг 2017 он

Үүнээс гэмт хэрэг үйлдэгдсэн байдлаар авч үзвэл:Баянгол дүүрэгт согтуугаар үйлдэгдсэн гэмт хэргийг хүснэгтээр авч үзвэл:

1-р сард 74	2-р сард 31	3-р сард 42	нийт-147
4-р сард 32	5-р сард 31	6-р сард 39	нийт- 92
7-р сард 11	8-р сард 10	9-р сард 7	нийт-28

¹www.1212.mn

10-р сард 24	11-р сард 11	12-р сард 14	нийт-49
--------------	--------------	--------------	---------

Баянгол дүүрэгт хүүхэд оролцсон гэмт хэрэг:

1-р сард -13, 2-р сард -2, 3-р сард -6нийт-21
 4-р сард -7, 5-р сард -7, 6-р сард -10нийт -24
 7-р сард -1, 8-р сард -2, 9-р сард -6нийт-9
 10-р сард -5, 11-р сард -1, 12-р сард -0нийт-6

Энэ статистик тоо баримтуудаас авч үзвэл гэмт хэргийн гаралт сэрүү орох үеэр буюу намар, өвлийн цагт харьцангуй өсөлттэй байх бөгөөд 7,8,9 сард хүмүүсийн зуны амралт дуусч хөдөө орон нутаг уруу амралтаараа явсан иргэд буцаж хотод төвлөрч мөн хичээлийн шинэ жил эхэлдэгтэй холбоотой байж болох талтай. 10,11,12 саруудад ч мөн адил бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо их байгааг хүйтний эрч чангарч шунахайн сэдэлтэй орон байрны, авто машины, халаасны гэх мэт хулгайн гэмт хэргүүд ихэсдэг бөгөөд ялангуяа гэр хороололд болон хүн ам ихтэй газруудад ихээр үйлдэгддэг.

Мөн энэхүү судалгаанаас баяр ёслолууд ихээр болдог улиралууд буюу 1,2, 3 дугаар саруудад согтуугаар үйлдэгдсэн гэмт хэргийн тоо өсөлттэй харагдаж байна.

Монгол түмний уламжилалт баяр болох Цагаан сар мөн Эмэгтэйчүүдийн эрхийн хамгаалах өдөр болон цэргийн баяр гэх мэт олон баяр ёслолыг бүх нийтээрээ өргөн хүрээтэй тэмдэглэдгээс гадна архидаг согтуурах цаашлаад согтуугаар гэмт хэрэг үйлдэх нэгэн шалтгаан болдог гэж дүгнэж байна.

Судалгаанаас 4,5, 6 дугаар саруудад хүүхэд үйлддэг болон хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг ихэсдэг нь харагдаж байгаа бөгөөд хүүхэд хохирсон гэмт хэргийг ангилан авч үзвэл хүүхдийн амь нас хохирсон, бэлгийн хүчирхийлэлд өртсөн, танхайрах, хулгайлах, зам тээврийн осолд орсон зэрэг төрлүүд байна.

Манай улсын хувьд хүүхдийн гэмт хэрэг гаралтыг хүн амынхаа тоотой харьцуулахад их гэж үздэг. 2017 онд л гэхэд хүүхэд хохирсон 1757 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн. Өөрөөр хэлбэл нэг ерөнхий боловсролын сургуулийг дунджаар 1500-2500 хүүхэдтэй гэж бодоход бүтэн нэг сургуулийн хүүхэд тэр чигээрээ хохирсон гэсэн үг.²

Энэхүү “Улирал ба гэмт хэрэг” сэдвийн хүрээнд судалгааны ажил хийсний үр дүнд дараах дүгнэлтэнд хүрч байна.

Монгол улсын хувьд согтуурлын улмаас олон тооны ноцтой гэмт хэрэг үйлдэгдэн гарсаар байна. Тухайлбал бусдын амь насыг хохироох, хүний биед хүнд болон хүндэвтэр гэмтэл учруулах, хүчиндэх, дээрэмдэх зэрэг хүч хэргэлсэн ноцтой гэмт хэргүүд үйлдэгдэж байна. Архидалт, согтуурал нь хэдийгээр өвлөгдөн ирсэн түүхэн үзэгдэл боловч үүнтэй тэмцэл хийхгүйгээр аяндаа устаж үгүй болохгүй юм.

Үүнээс гадна Монгол улсын тулгамдсан гол асуудлуудын нэг бол яах аргагүй хүүхдийн эсрэг болон хүүхэд холбогдон гэмт хэрэг юм. Хүүхэд гэмт хэрэгт холбогдох олон шалтгаан бий. Хамгийн гол нь ажилгүйдлээс үүдэлтэй ядуурал, архидалт гэр бүлийн уур амьсгал, хүүхдийн хүмүүжилд их нөлөөлж байна.

Өнөөдөр гэмт хэрэг үйлдэж буй хүүхдүүдийн 90 орчим хувийнх нь гэр бүл ямар нэг асуудалтай нь тогтоогдсон. Хүмүүс ажлаа сайн хийж, мөнгө олоод үр хүүхдээ хоол ундтай

²Цагдаагийн ерөнхий газар “Хүүхдээ хамгааль” аян тайлан. УБ 2018 он

байлгах ёстой гэж зүтгэх зууртаа амьдралынхаа жинхэнэ зорилго болох үр хүүхдээ сайн хүн болгож төлөвшүүлэх, зөв хүмүүжүүлэхээ орхигдуулаад байдаг.³

Өмсөх хувцастай, идэх хоолтой, юугаар ч дутаахгүй байлгана гэдэг бол өрөөсгөл ойлголт. Хүүхдүүдэд эцэг эхтэйгээ ярьмаар, зөвлөмөөр, асуумаар олон зүйл байгаа. Гэтэл тэднийг сонсохгүй, анхаарал хандуулахгүй байхаар хүүхэд гэмт хэрэгт санаатай, санамсаргүй янз бүрийн байдлаар холбогдож байна. Ихэнх тохиолдолд хүүхэд гэмт хэрэг үйлдэхдээ эцсийн хор уршгийг нь ухамсарладаггүй. Ер нь гэр бүлийн хайр халамж дутуугаас болж, нөгөө талаас эцэг эхийн хараа, хяналт муутайгаас үүдэж бага насны хүүхэд бусдын халдлагад өртөж байна.

Энэ бүх гэмт явдлуудыг улиралын байдлаар судалж үзсэний гол үр дүн нь гэмт хэргийн төрөл, үйлдэгдсэн байдал, арга зэргийг улирлаар нь нарийн судалж тогтоон тухайн улиралд ихээр үйлдэгддэг гэмт хэрэг гарахаас сэргийлэх урьдчилсан арга хэмжээг авах төлөвлөгөөг боловсруулан үйл ажиллагаа явуулснаар гэмт хэргийн гаралтыг багасгах давуу талтай юм гэж дүгнэж байна.

Энэ бүх гэмт явдлуудыг улирлын байдлаар судалж авч үзсэний эцэст дараах саналуудыг дэвшүүлж байна.

1. Тухайн улиралд ихээр үйлдэгддэг гэмт хэргийг нарийн тогтоож түүний эсрэг чиглэсэн арга хэмжээг авах.
2. Баяр ёслолууд ихээр болдог улирлуудад архидан согтууралтын эсрэг урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг өргөнөөр явуулах мөн архи, согтууруулах ундаа зарах зөвшөөрөлгүй аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих.
3. Олон нийт болон Цагдаагийн байгууллагын хамтын ажиллагааг сайжруулж архидан согтуурахын хор уршигийг тайлбарлан сурталчилах.
4. Цагдаагийн байгууллага болон эцэг, эхчүүдийн хамтын ажиллагааг сайжруулах. Өөрөөр хэлбэл ерөнхий боловсролын сургуулиудад Цагдаагийн байгууллагаас эцэг, эхчүүдэд сургалт зохион байгуулж хүүхдүүддээ анхаарал халамж тавих нь хүүхдээ гэмт хэрэгт өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх хамгийн гол арга болохыг тайлбарлах.

³www.police.gov.mn